

WINKEL
Boekenwinkel, spellenwinkel & app-store

PODIUM
Presentaties van topproducten uit de winkel

09:30-09:45
Opening van de dag met **Koos Janssen** (burgemeester Zeist)

Op het podium een selectie van topproducten uit thema 5, waarmee u uw eigen lokale democratie een boost kunt geven

Op het podium een selectie van topproducten uit thema 7, waarmee u uw eigen lokale democratie een boost kunt geven

Op het podium een selectie van topproducten uit thema 6, waarmee u uw eigen lokale democratie een boost kunt geven

CAFE
Het cafe is de hele dag geopend

09:00-10:00 uur
Koffie, thee & Koek

KEYNOTES EN DEBATTEN

Jacques Wallage - De politiek kan het niet alleen. Jacques pleit voor betere verbindingen tussen de systeemwereld van de overheid en de leefwereld van burgers.

Representatieve democratie: in crisis of niet? - Gaat het goed of slecht met de democratie? Hoogleraar **Wim Voermans** vindt het eerste, burgemeester **Bert Blase** het laatste. Tijd voor debat.

Kleine lezing-/debatzaal

Elimineer de burger - Alleen militairen en bureaucraten spreken nog van 'burgers'. **Ferenc van Damme** vraagt zich hardop af: wie kent er een normaal mens die zichzelf burger noemt?

Democratische paradox: representatie vs. participatie - Responsief stuur: gaat dat samen? Bestuurskundige **Stavros Zouridis** en filosoof proberen de kloof te overbruggen.

workshopzaal 1
Thema 1: Start me up!

Een frisse start: grondwet en gemeenteraadsleden - Raadsleden zouden ook de eed of belofte op de grondwet moeten afleggen, vinden politiek econoom **Bas de Gaay Fortman** en adviseur **Jeroen van Urk**

Nieuwe generatie enthousiast voor de gemeentepolitiek? - Luce **Tanja Kuijpers** (Nationale Jeugdraad) en **Jelmer van der Zee** (ProDem) de vraag hoe je zorgt voor nieuwe aanwas bij de gemeenteraad.

workshopzaal 2
Thema 2: Wat gebeurt er in het gemeentehuis?

Wat maakt je tot een beste bestuurder? - Goed besturen volgens **Sabine van Zuydam** (Tilburg University) en **Hans Oostendorp** (Necker van Naem). Burgemeester **Henri Lenferink** en wethouders **Victor Everhardt** en **Peter Verheij** delen hun ervaringen.

Wat kunnen gemeenten leren van het sociaal domein? - **Monique Bosch**, **Joris Stok**, **Gerard Witsmeer** en **Jasper Sterrenburg** over de verschillen tussen sociaal domein en Omgevingswet en ervaringen

workshopzaal 3
Thema 3: van 1000 bloemen naar een democratische gemeente

Lusten en lasten van meervoudige democratie - Steeds meer directe democratie? Of doen we dan de bakermat van onze democratie tekort: de gemeenteraad? **Wim Voermans**, **Geerten Waling** en **Abram Klop** (Universiteit Leiden).

Burgers aan het roer in eigen leefwereld - Burgers worden onvoldoende door maatschappelijke organisaties om mee te beslissen. Dat kan anders. **de Jong** (ROB), **Hein Albeda** (adviseur) & **Harmen Binnema** (universiteit)

workshopzaal 4
Thema 4: Komt een initiatiefnemer bij gemeente...

Right to Challenge: echt een uitdaging! - Over het recht van bewoners om lokale voorzieningen en taken van de gemeente over te nemen. **Kabia Scholder** (Utrecht), **Ines Balkema** (Rotterdam) en **Sylvia van der Werf** (Amsterdam).

Maatschappelijke initiatieven en de rol van de raad - Iedere gemeenteraad heeft er moeite mee om succesvolle maatschappelijke initiatieven. Wat doen en laten om dit te stimuleren? **Rinske van Noordwijk** (Greeu

workshopzaal 5
Thema 5: Wat wil de burger?

Blij met boze burgers - Boosheid van burgers kun je beschouwen als teken van betrokkenheid, stelt **Jasper Zuure** (ROB). Hij biedt handelingsperspectieven om om te gaan met die boze burger.

Moelijk bereikbaar - **Kees Fortuin** (Sociale gebiedsontwikkeling) vraagt de mensen zijn, die je zo moeilijk bereikt. We onderzoeken deze vragen en krijgen inzicht in de literatuur en praktijkervaringen.

workshopzaal 6
Thema 6: Open kaart spelen

De burger als armchair auditor - Welke info willen burgers ontvangen over de besteding van publieke middelen? Hoe willen ze de info gebruiken? En wat kan de overheid daarvan leren? Met **Bettina Anemaet** (Algemene Rekenkamer) en **Jeroen Kerseboom** (NVR)

Rekenkamer: partner van de raad in veranderende verhoudingen - De Rekenkamer van de raad voldoende? Of moet de ook rekenkamer zich bezinnen? **Jeroen Kerseboom** (NVR) en **Etienne Lemmens** (NVR)

workshopzaal 7
Thema 7: Democratie van straat tot regio

Raad in Beraad - **Alinda van Bruggen** en **Harry ter Braak** (Wagenaar Hoes) in gesprek over dilemma's rondom regionalisering en lokale legitimering aan de hand van een aansprekende casus.

Herindeling en kernendemocratie - Herindeling. Blijft alles bij die ene gemeente? Kun je werken aan nieuwe vormen van 'kernendemocratie'? **Harry de Vries** (ter Neerijnen), heeft er ervaring mee.

workshopzaal 8
Thema 8: Jouw democratisch kompas

Newsroom lokale democratie - Het eigenaarschap van en de verhouding tussen overheid en inwoners en het bedrijfsleven is gewijzigd en daar ligt de plek voor de newsroom. **Tabo Goudswaard** (Studio Goudswaard) & **Daniël Kruthof** (VNG).

Bouwstenen voor een lokaal democratie-akkoord - Hoe democratie vormgeven? Maak een foto van de lokale democratie en formuleer je eigen lokaal democratie-akkoord. **Jorn van Zuylen** en **Bowly van Leuven** (Democratic C

In de keuken
Wat waren de ingrediënten tot succes?

Hoe krijg je burgers het stadhuis in en raadsleden het stadhuis uit? - In deze sessie hoor je een aantal inspirerende verhalen van raadsleden en kun je met hen van gedachten wisselen en samen ideeën verder uitwerken. Sprekers **Erik van Dijk** (Bestuursvereniging ChristenUnie) en **Adger van Helden** (Bestuursvereniging CDA)

Burgerbetrokkenheid - Hoe kun je burgerbetrokkenheid stimuleren van en in ruimtes met het ACTIE-model!

In de Spotlight
vlammende verhalen van initiatiefnemers

Experimenteren met lokale democratie. Initiatiefnemers vertellen over hun ervaringen in eigen gemeente. Dit uur in de spotlight: Raad op pad (Raalte), Breda, Z-Battle, (Zeist)

Dromen over de democratie
laat je inspireren bij de tentoonstelling van herontwerpers

Tentoonstelling herontwerpwedstrijd lokale democratie - Laat je gedachten de vrije loop en laat je inspireren door de tentoonstelling van prikkelende herontwerpen die het resultaat zijn van de wedstrijd van Code Oranje.

Regel de radicale omslag in uw gemeente - Meer ruimte voor de samenleving? **Jeroen van Urk** (adviseur) en **Remco van der Vlist** (UU) helpen je de overstap naar gemeenschapsdemocratie juridisch juist te maken.

Ronde-tafelgesprekken
ervaringen delen in de Bloemenzaal

In gesprek met kinderborgemeesters - Aan de hand van het manifest in gesprek over de rol en het belang van de kinderborgemeester.

Ronde-tafelgesprekken met wethouders - Een groep wethouders uit diverse gemeenten en bewegingen heen vraagt aandacht voor lokale democratie. Ze gaan graag in gesprek met collega-wethouders.

Werktafels
aan de slag met een actueel vraagstuk

Ontwikkelab: Uniek Samen spel - Deze workshop van **Kevin Sipin**, **Berend Buys Ballot** en **Nanne de Jong** is de opmaat naar nieuwe vormgeving van informatievoorziening aan de raad en haar partners.

Designing Democracy - Wat kan Design Thinking voor een democratie die past bij een maatschappij? Met **Guido Jilderda** en inspiratie van de Dutch

Het spellenlab
probeer hier een spel uit de winkel uit

Passiespel: wie ben jij? - **Fleur Kruthof** (A+0 fonds) laat je met het passiespel op een ludieke manier ontdekken of je een perfectionist, de BFF, de nannie of de levensgenieter bent. Waar ligt jouw passie? (**Maximaal 8 personen**)

Passiespel: wie ben jij? - **Fleur Kruthof** (A+0 fonds) laat je met het passiespel op een ludieke manier ontdekken of je een perfectionist, de BFF, de nannie of de levensgenieter bent. Waar ligt jouw passie? (**Maximaal 8 personen**)

Inspiratielab

Op ontdekkingsreis door de democratische veranderjungle - **Lucia de Brons** en **Nicoline Waanders** nemen je mee naar de ontdekkingsreis door de veranderjungle van de democratie in Peel en Maas, Nijkerk, Goiose Meren, Venlo, Zwolle, Assen, Hoogeveen en Leusden.

Blauwe kamer

Besturen in een Open Overheid. Hoe doe je dat? - Hoe zet je openheid op een goede manier in voor verbinding tussen burger en bestuur? Sprekers zijn **Cor Lamers**, **Robert van Dijk**, **Tom Kunzler** en **Arjan el Fassed**. Begeleiding door **Eric Stolckink**.

DE WINKEL IS DE GEHELE DAG VOOR U GEOPEND
Boekenwinkel, spellenwinkel en app-store met een uitgebreid assortiment van producten en innovaties

Op het podium een selectie van topproducten uit thema 1 en 2, waarmee u uw eigen lokale democratie een boost kunt geven

VOORLEZEN EN
der Meer, Joris
Waling

Lunch wordt geserveerd

Kantel de democratie! - Jan Rotmans (hoogleraar transitiekunde EUR) schetst een heftige botsing tussen de gevestigde orde en de opkomende nieuwe orde. Wat betekent dat voor de inrichting van onze lokaal bestuur? Over lokale democratische transitie.

Wij maken de stad! - Chris Sigaloff (vml directeur Kennisland, nu adviseur Raad voor Cultuur). Aan de hand van voorbeelden schetst Chris oplossingsrichtingen om de kracht van de stad beter te benutten.

Anders formeren - Gemeenten met een vernieuwende aanpak van het formatieproces in 2014 delen hun ervaringen. Met **Jan Broekgaarden**, **Floris Schoonderwoerd** (wethouder Kaag en Braassem) en **Rob van der Eyden**.

De driehoek als basis voor democratische vernieuwing - Hoe kan de lokale driehoek van burgemeester, griffier en gemeentesecretaris worden benut als motor voor de democratische vernieuwing? Met **Frank Speel** (LDiB) en **Helen Siebelhoff** (Galangroep).

Praktische invalshoeken nieuwe democratie - Nieuwe samenwerkingsvormen tussen inwoners, gemeente en zorg. Hermien Maarsingh, **Fenna Bolding** en **Saskia Duursma** van Expertgroep Groningen / Drenthe delen hun ervaringen.

Wat is de rol van het initiatief en wat is de rol van de gemeente? - Gemeente Leiden vertelt uit eigen ervaring, met **Marleen Damen** (Wethouder Leiden) & **Henny van Egmond** (Volk).

Open Source Participatie Tools voor Nederlandse gemeenten - Your Priorities, Consul en Stem van West staan klaar om gebruikt te worden door lokale overheden. Wie doet er mee? Met **Josien Pieterse** (NetDem) & **Ivonne Jansen-Dings** (Waag Society).

Open over geld: Open Spending - Op www.openspending.nl staan alle huishoudboekjes van lokale overheden. Kom meer te weten over financiële transparantie van lokale overheden. Door **Tom Kunzler** (Open State Foundation).

Aardgasvrije wijken - Over 30 jaar zijn alle Nederlandse woningen aardgasvrij. Dat vraagt samenwerking tussen bewoners, overheden, netbeheerders, energieleveranciers en woningcorporaties. Hoe doe je dat democratisch? Met **Lise Broekaar** en **Saskia Buitelaar** (P31).

Elimineer het woord 'burger' - Alleen militairen en bureaucraten spreken nog van 'burgers'. **Ferenc van Damme** (Provincie Overijssel) vraagt zich hardop af: wie kent er een normaal mens die zichzelf burger noemt?

Joris Luyendijk - voerde gesprekken met mensen die niet stemmen of tegen stemmen maar steeds duidelijker hun stem laten horen op een manier die "wij" niet altijd prettig vinden. Een gesprek over wij-zij, wantrouwen, angst en bezorgdheid. Kunnen we praten?

Over lokale politieke partijen - **Julien van Ostaaijen** (Uni Tilburg) voert een gesprek over lokale politieke partijen en de dynamiek die zij beweeg brengen. Wat doen zij anders en wat betekent dat voor de lokale democratie? Een college met studenten.

Door de omgevingswet-wasstraat - Vertrouwen in de samenleving, besluitvorming en invloed, bevoegdheden en loslaten. De Omgevingswet gaat nogal wat veranderen. Maak je eigen checklist met **Eelke Horselenberg** (KING).

Raadslid in de regio. Als lokale politicus goed beslagen ten ijs komen - Hoe boek je als lokale politicus succes bij bovenlokale thema's? Over de balans tussen lokale en regionale belangen. Met verschillende raadsleden, oa van lokale partijen.

Samen aan Zet Nijkerk - Een beetje democratische vernieuwing bestaat niet. In Nijkerk wordt al het beleid van de gemeente bepaald door bewoners, instellingen en ondernemers. **Marlies Veldhoen** (Kwartiermaker dialoog) & **Menno Spaan** (Haagse Beek).

Een bijzonder statuut - **Nicole Esteje** (Publicon) over hoe het Bijzonder statuut kan worden ingezet om burgercollectieven meer beschikkingsbevoegdheid te geven en tegelijkertijd democratische waarborgen te behouden.

Burgerbetrokkenheid in beweging - **Daan de Bruijn** en **Saskia de Smet** (Movisie) doen nieuwe ideeën op om inwoners en cliënten mee te laten denken over beleid en uitvoering in sociaal domein.

Wie doet wat met open data? - Open data beschikbaar stellen is één ding, maar wat gebeurt er vervolgens mee? **Paul Suijkerbuijk** en **Jelle Verburg** over hergebruikers van overheidsdata.

Democratie door de ogen van de bewoners - Dorps- en wijkdemocratie: welke rol is hierin weggelegd voor de bewoners zelf, voor de gemeente of eventuele andere partijen? **Ben van Essen** en **Guido van Enckevort** (Sevenum)

Democratisch vakmanschap en overheidsparticipatie - **Maurits Hoenders** (Be-roepseer) onderzoekt wat het concreet van jou als ambtenaar of bestuurder vraagt om vanuit verbinding, vakmanschap en gezag burgerinitiatieven te faciliteren.

Francesca Bri
(in Barcelona)
e-tools in een n

Lokale referen
hoe zit het eige
len door **Koen v**

Anders Smede
in 2014 daar de

Hoe kun je als
Langeweg (ad
langs de theori

Lokale media
voorziening doe
(Periklesinstitu

Democratisch
names die suc
en **Tessa de Ge**

Aan de slag m
publiceerde en
nadelen? Wat v

Hulpbroepen v
ding / Jorgen
nen voor geme

Slimme stede
in netwerken. I
Wieke Blijleve

Nieuw Publiek
in politieke ba
Publieke Werke

in actie - **Femke Bax** & **Joke Meindersma** (Movisie) over hoe het te geven aan burgerinitiatieven in de praktijk werkt. Maak kennis

Aan de slag met een burgerbegroting - **Joop Hofman** expert op het gebied van burgerbegrotingen in Nederland en buitenland helpt je met de start van een burgerbegroting in jouw gemeente.

Het geheim van de ongreepbare inwoner - Ongreepbare inwoners maar begrijpen, stelt **Loes Dijkhuis**. Als geen ander weten zij is voor hun eigen omgeving.

ver hun succes
Begroet en de

Experimenteren met lokale democratie. Initiatiefnemers vertellen over hun succes in eigen gemeente. Dit uur in de spotlight: Gemeente Amsterdam, D0E040 (Democratisch Onderwijs Eindhoven) en Experimenteren met de raad (Amersfoort).

enleving, anders
o Nehmelman
st regelen.

Tentoonstelling herontwerpwedstrijd lokale democratie - Laat je gedachten de vrije loop en laat je inspireren door de tentoonstelling van prikkelende herontwerpen die het resultaat zijn van de wedstrijd van Code Oranje.

Prijstitreiking Herontwerpwedstrijd! Korte presentaties van 3 top-ontwerpers. Jury met oa **Bert Blase** en **Kees Breed**.

In gesprek met de herontwerpers - Samen met alle genomineerden over de behoefte aan democratische vernieuwing en de rol van hardlopers doodlopers of juist de kartrekkers.

het gehele land,
voor lokale democra-

Ronde-tafelgesprekken met burgemeesters - De burgemeester als hoeder van de lokale democratie? Of als aanjager? Welke rol pakt u? Al dan niet gekozen. Een gesprek over de rol van burgemeesters mbt de vitalisering van de lokale democratie.

Raadsliden: verfris de democratie - is een initiatief van en voor raadsleden die in de komende vier jaar de lokale democratie willen vernieuwen. Vind jij dat het ook anders moet in jouw gemeente? Onderteken dit initiatief. Met oa **Ingeborg Hoogveld** (Rotterdam)

Hoe speel ik o
maak. Leer tijd
Fassed over di

ng betekenen
appij in transitie?
Design Week.

Hoe crowdsourcing een verkiezingsprogramma? - De Piratenpartij Amsterdam schrijft haar verkiezingsprogramma samen met bewoners van de stad. Ontdek hoe je dit zelf ook kunt doen met **Jelle de Graaf** en **Thomas de Groot**.

Vertrouwen herstellen bij stakeholders, hoe doe je dat? - Hoe kom je tot besluiten met meer draagvlak bij je stakeholders? Met **Leo Sonneveld** (GoGoMo).

Open data pub
structuur, hoe
(K00P) en **Jelle**

assiespel op een
le levensgenieter

DemoCreatiespel - Het DemoCreatiespel van **Marte Kappert** en **Willem Jan de Gast** en **Saskia van Grinsven** (Movisie & 7 Zebra's) brengt voors en tegens van publieke belangafweging samen in een transparant proces.

Serious game voor volksvertegenwoordigers - De provincie Overijssel ontwikkelt, met UT Twente en Saxion Hogeschool, een Serious Game voor volksvertegenwoordigers. Vandaag testen we het prototype!

Burgerschap
Nova Minimaat
zouden willen v

op een tocht langs de veranderstrategieën en -processen van

Ervaar Deep Democracy - Doe mee aan een Gesprek-op-Voeten en laat je verrassen door de wijsheid van de groep met **Louise Boelens** en **Riejanne Bouma**.

Burgerbegroting 2.0: lessen uit Antwerpen, Goes en Emmen - **Evert Wolters** & **Michiel Nuytemans** laten zien hoe het beter kan.

Samen leren e
heeft het erov
Utrecht ervar

Besloten sessie voor deelnemers van het Testlab

SIGNEREN - Met Tom van Luyendijk en Geerten

Op het podium een selectie van topproducten uit thema 4, waarmee u uw eigen lokale democratie een boost kunt geven

Op het podium een selectie van topproducten uit thema 8, waarmee u uw eigen lokale democratie een boost kunt geven

Op het podium een selectie van topproducten uit thema 3, waarmee u uw eigen lokale democratie een boost kunt geven

Afsluiting met **Joris Luyendijk, Kajsja Ollongren & Jantine Kriens**

Borrel

Chief Technology en Digital Innovation Officer Over democratische innovatie en het gebruik van internationale context.

Democratievernieuwing: cultuur of structuur? - Niet de democratie, maar de traditionele partijen zijn in crisis, vindt politicoloog **Tom van der Meer**. Adviseur **Jeroen van Urk** stelt juist: cultuur staat niet los van structuur.

Albida - De landelijke referenda staan weer volop in de belangstelling. Maar wat betekent een referenda? Feiten, voorbeelden, varianten, voor- en nadelen. Met **Yolanda Kriens** (UvT)

Burgers kijken naar resultaten - Als bewoners mogen complimenteren en waarschuwen, is dat een stimulans voor de overheid. Dat stellen **Hein Albida** (stichting Rekenschap) en **Jorgen Schram** (NSOB).

Samenleving van Akkoorden - Formeren in 2018? Doe inspiratie op bij gemeenten die samenleving bij betrokken. Door **Yolanda Adel & Pieber de Jong** (ROB).

Goed voorbereid aan de start - Voor aankomende raadsleden ligt er bij de griffie een inwerkprogramma klaar. Daarmee kunnen ervaren raadsleden zich natuurlijk ook opnieuw voorbereiden, vertelt **Roelie Bosch-Nijboer** (Raadslid Almere).

Als raadsleden en bestuurders lokaal verbindend besturen? - Paul **Witteveen** (adviseur) en **Annelies Oosterhoff** (Nyenrode) gidsen je in deze sessie en geven op wetenschap gebaseerde praktische handvatten.

Vrouwen in de politiek: ook een mannenzaak - **Lies van Aelst** (Wethoudersvereniging) in gesprek met **Nadya Aboyaakoub-Akkouh** (weth Nijkerk) en **Loes van der Meijns** (bgm Doesburg) van raadslid naar wethouder/burgemeester. Welke tips hebben zij?

Open informatievoorziening - Een goede lokale onafhankelijke informatiebron (burger)journalisten is geen vanzelfsprekendheid meer. Met **John Bijl** (pub) & **Yvette Jeuken** (DuneWorks). Tips en handvatten.

De ambtenaar en de lokale democratie - Hoe rits je bewonersparticipatie en overheidsparticipatie aan elkaar en wat is dan de rol van ambtenaren en bestuurders? **Jaap Koen Bijma** (Adviseur Doarpswurk).

Open spreekuur - Initiatieven willen alleen maar geld van ons. En nog vijf aansprekende samenwerking met bewoners in de weg staan. **Wieteke Vrouwe** (Kennisland).

Het woordenboek voor democratisch initiatief - Hoe gaan maatschappelijke initiatiefnemers om met democratische waarden? En welke taal hoort daarbij? **Rinske van Noordwijk** (Greenwish) en **Irin Salverda** (WUR).

Open loting - **Harmen Binnema** en **Ank Michels** (Universiteit Utrecht) Toolbox loting: waarom zou je kiezen voor loten? Wat zijn de voor- en nadelen? Wil je ermee bereiken?

Praktijklessen digitale democratie - Barcelona is een pionier in het slim, open en verantwoord gebruiken van digitale innovatie. **Francesca Bria** (Barcelona), **Josien Pieterse** (NetDem) en **Ivonne Jansen-Dings** (Waag Society) over democratische tools.

Open van de gemeente: burgerbetrokkenheid bij controle en verantwoording - **Jorgen Schram** (NSOB) beantwoordt de vraag wat burgeraudits kunnen betekenen en verkent met de deelnemers mogelijkheden en randvoorwaarden.

Open Raadsinformatie - **Tom Kunzler** (Open State Foundation) helpt je om meer te weten over wat Open Raadsinformatie is, wat je er mee kunt en hoe je kunt aansluiten.

Open lokale schakelaars - Problemen in de stad worden steeds vaker aangepakt in dit World-Café gaan de deelnemers samen met **Merlijn van Hulst** en **Yolanda Kriens** (UvT) aan de slag als slimme stedelijke schakelaars.

Een Transparante en Open Provincie (TOP!) - Provincie Zuid-Holland werkt in een Open Aanpak samen met partners. Die combinatie werkt goed. Deelnemers komen hier meer te weten in deze interactieve sessie.

Open Werkten - Wat is jouw plek als zelfstandig en kundig ambtenaar tussen bewoners en bewoners? **Willem van Spijker** (Van Vieren) over het Nieuwe Werkten.

Meervoudige democratie en de gemeenteraad: hoe dan?! - In het Draaiboek voor een verschillende raad ontdek je de rol en werkwijze voor gemeenteraden en raadsleden in de meervoudige democratie. Want zo ingewikkeld is dat helemaal niet.

Open - Hoe moet je niet grijpen, maar wel grijpen, immers wat belangrijk

Mooi, mooier, Middelland - Leer samen met **Lot Mertens** van het Rotterdamse experiment waar bewoners bepalen hoe de wijk wordt ontwikkeld.

Breda Begroot - Leer met **Suzanne van der Eerden** (Projectleider Breda Begroot) van het Bredase burgerbegroting-experiment.

Experimenteren met lokale democratie. Gemeenten vertellen over hun successen Dit uur in de spotlight: Gemeente Neerijnen en Gemeente Haarlem over loting.

Open - Hoe gaan we in gesprek met de voorlopers daarin. Zijn

Tentoonstelling herontwerpwedstrijd lokale democratie - Laat je gedachten de vrije loop en laat je inspireren door de tentoonstelling van prikkelende herontwerpen die het resultaat zijn van de wedstrijd van Code Oranje.

Open kaart? - Voor 2018-2020 is er een nieuw actieplan Open Overheid in de maak. In deze sessie van **Anne van de Geijn, Jorrieke van Leeuwen** en **Arjan de Geijn** (UvT) bespreken ze het actieplan en deel jouw ideeën.

Regiodemocratie - Steeds meer wordt regionaal georganiseerd en geïnvesteerd. Meestal zonder een duidelijk democratisch plan. Deze sessie gaat niet over 'hoe krijgt de raad grip op de regio' maar wel over een democratische regio. Met **Rolf Jongedijk** (Enschede)

Open publiceren doe je zo! - Als je nog niet beschikt over een geschikte infrastructuur, hoe publiceer je dan je open datasets? **Hayo Schreijer** (K00P), **Inger Waling** (K00P) laten het je ervaren in deze praktische workshop.

Leusden benut de kracht van de samenleving - Een raadslid, bewoner en ambtenaar uit Leusden gaan in gesprek met elkaar en de zaal over Samenleving Voorop, onder begeleiding van **Like van der Ham-van Hulten**.

Open spel Terra Nova Minimaatschappij - Met het burgerschapsspel Terra Nova Minimaatschappij van **Lisa Hu** maken spelers samen de wereld waarin ze zelf wonen.

Beter Besluit - Tijs de Bree, Femke Prins, Leander Broere en **Karien Dommerholt** laten in deze workshop zien en ervaren dat een door iedereen gedragen besluit nemen echt kan.

Open werken aan de stad - Samen leren en werken aan de stad, iedereen kan. **Sophie Gunnink** en **Sara Geerken** (gemeente Utrecht) hebben hier in dit uur mee opgedaan.

Standpuntstemmen 2018 - Guido Enthoven (Directeur instituut maatschappelijke vraagstukken) daagt je uit om de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 te benutten om kiezers zich ook te laten uitspreken over vijf grote lokale kwesties.